

Cải Biên Bộ Giáo Lý Đã Hoàn Chỉnh Và Sự Nguy Hại Của Việc Đổi Mới

الإبداع في كمال الشرع وخطر الابتداع

<Tiếng Việt – Vietnamese – فيتنامية>

Sheikh Muhammad Bin Saleh Al-Uthaymeen

الشيخ محمد بن صالح العثيمين

Biên dịch: Abu Zaytune Usman Ibrahim

Kiểm thảo: Abu Hisaan Ibnu Ysa

ترجمة: أبو زتون عثمان بن إبراهيم

مراجعة: أبو حسان ابن عيسى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Nhân danh Allah Đáng Rất mực Độ Lượng Đáng Rất mực Khoan Dung

الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا،
مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ.

وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ اللَّهُ
تَعَالَى بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ فَبَلَغَ الرِّسَالََةَ وَأَدَّى الْأَمَانَةَ وَنَصَحَ الْأُمَّةَ وَجَاهَدَ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ حَتَّى آتَاهُ
الْيَقِينَ.

Mọi lời ca ngợi và tán dương kính dâng lên Allah! Bầy tôi xin ca ngợi và tán dương Ngài, bầy tôi cầu xin Ngài phù hộ và che chở, bầy tôi cầu xin Ngài tha thứ tội lỗi, bầy tôi xin quay về sám hối với Ngài, và bầy tôi cầu xin Ngài giúp bầy tôi tránh khỏi mọi điều xấu từ bản thân bầy tôi và mọi điều xấu từ việc làm và hành vi của bầy tôi. Quả thật, người nào được Allah hướng dẫn sẽ không bao giờ bị lạc lối, còn người nào bị Ngài làm cho lạc lối thì sẽ không bao giờ tìm thấy sự hướng dẫn.

Bề tôi xin chứng nhận rằng không có Thượng Đế đích thực nào ngoài Allah, Ngài là Thượng Đế duy nhất không có đối tác cùng Ngài, và bề tôi xin chứng nhận Muhammad là người bề tôi và là vị Sứ giả của Ngài. Allah, Đáng Tội Cao cử phái Người mang đến sự hướng dẫn và tôn giáo chân lý. Người đã truyền đạt Bức Thông Điệp, thực thi Sứ Mạng, khuyên răn cộng đồng và hết lòng chiến đấu cho con đường chính nghĩa của Allah ﷻ cho tới hơi thở cuối cùng.

Thiên sứ Muhammad ﷺ ra đi bỏ lại cho cộng đồng tín đồ của Người bộ giáo lý rõ ràng và minh bạch, tất cả đều sáng tỏ như ban ngày, chỉ có những ai là những kẻ gặp tai hại và sự diệt vong mới lệch khỏi bộ giáo lý đó.

Trong bộ giáo lý và lời răn của Người, mọi sự việc, mọi điều mà cộng đồng tín đồ của Người cần đến đều được trình bày đầy đủ, không có bất cứ điều gì bị bỏ sót, đến nỗi ông Abu Zdar, vị Sahabah của Người ﷺ nói một cách khẳng định: **“Nabi ﷺ không hề bỏ sót bất cứ điều gì ngay cả khi con chim lật đôi cánh của nó trên bầu trời thì Người cũng cho chúng ta biết kiến thức về sự việc đó.”** (Ahmad: 21689, 21770 và 21771).

Một người đàn ông thờ đa thần đã nói với ông Salman Al-Farisy rằng có phải vị Nabi của các người dạy các người ngay cả việc đi đại tiện thì ông nói: **“Đúng vậy, quả thật, Người cấm chúng tôi hướng mặt về phía Qiblah trong lúc đại tiện hay tiểu tiện, Người cấm chúng tôi làm vệ sinh ít hơn ba cục đá, cấm dùng tay phải làm vệ sinh và cấm dùng phân khô và xương làm vệ sinh.”** (Hadith do Muslim ghi lại trong *Kitaab Taha-rah* chương *Istita-bah*, 262).

Quả thật, Qur'an vĩ đại, Allah ﷻ đã trình bày trong đó các nền tảng cũng như các phân nhánh của tôn giáo, Ngài trình bày đầy đủ các dạng thức Tawhid, Ngài trình bày cả lễ nghĩa và văn hóa đứng ngồi cũng như sự xin phép. Allah ﷻ phán:

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ **أَنْشُرُوا فَأَنْشُرُوا**﴾ [سورة المجادلة: 11]

«Hỡi những người có đức tin, khi các người được yêu cầu nói rộng chỗ ngồi cho người khác trong các buổi ngồi thì các người hãy nói ra, Allah sẽ nói rộng cho các người; và khi các người được yêu cầu đứng dậy thì hãy đứng dậy.» (Chương 58 – Al-Mujadalah, câu 11).

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِن قِيلَ لَكُمْ **أَرْجِعُوا فَأَرْجِعُوا** هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾﴾ [سورة النور: 27، 28]

«Hỡi những người có đức tin, chớ vào nhà của người khác trừ phi các người đã xin phép chủ nhà và các người hãy chào Salam cho người trong nhà. Điều đó tốt cho các người, mong rằng các người biết lưu tâm và ghi nhớ. Nhưng nếu không thấy ai trong nhà thì các người chớ vào mà hãy đợi đến khi nào các người đã được cho phép. Và nếu các người được yêu cầu lui về thì các người hãy lui về, điều đó trong sạch cho các người hơn; và Allah là Đấng am tường mọi điều các người làm.» (Chương 24 – Annur, câu 27, 28).

Allah ﷻ dạy cả về phong cách ăn mặc, Ngài phán:

﴿وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ **مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ**﴾ [سورة النور: 60]

«Và những người đàn bà quá tuổi không còn mong muốn chuyện chăn gối sẽ không có tội nếu họ cởi lớp áo ngoài của họ không nhằm mục đích phô bày nhan sắc.» (Chương 24 – Annur, câu 60).

﴿يَأْتِيهَا النَّبِيُّ قُلًّا لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَذْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ﴾ [سورة الأحزاب: 59]

«Hỡi Nabi (Muhammad!) hãy bảo các bà vợ của Người, các đứa con gái của Người và các bà vợ của những người có đức tin dùng áo choàng phủ kín cơ thể của họ. Như thế sẽ dễ nhận biết họ và họ sẽ không bị xúc phạm.» (Chương 33 – Al-Ahzab, câu 59).

﴿وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ﴾ [سورة النور: 31]

«Và bảo họ chớ nên đánh bàn chân mạnh xuống đất để gây chú ý người khác về vẻ đẹp được giấu kín của họ.» (Chương 24 – Annur, câu 31).

﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [سورة البقرة: 189]

«Đạo đức không phải là đi vào nhà bằng cửa sau mà đạo đức là ai sợ Allah, bởi thế các người hãy đi vào nhà bằng những cửa chính và hãy kính sợ Allah mong rằng các người được thành công.» (Chương 2 – Albaqarah, câu 189).

Quả thật còn rất nhiều câu Kinh khác nữa đã trình bày cho thấy rằng tôn giáo Islam là tôn giáo hoàn thiện và đầy đủ một cách trọn vẹn không cần đến sự thêm bớt, chỉnh sửa; và Qur'an không hề có bất cứ sự thiếu sót nào. Chính vì lẽ này, Allah, Đấng Tối Cao và Toàn Năng phán:

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيِينًا لِكُلِّ شَيْءٍ﴾ [سورة النحل: 89]

«Và TA (Allah) đã ban xuống cho Người (Muhammad) Kinh sách (Qur'an) trình bày rõ tất cả mọi điều.» (Chương 16 – Annahl, câu 89).

Như vậy, bất cứ điều gì con người cần đến cho cuộc sống, cho sinh hoạt đều được Allah ﷻ trình bày rõ ràng trong Kinh Sách của Ngài hoặc là dưới lời diễn đạt trực tiếp và cụ thể hoặc bao quát hoặc theo lối ngụ ý hay ẩn dụ.

Hỡi những anh em đồng đạo,

Quả thật, một số người đã diễn giải ý nghĩa lời phán sau đây của Allah ﷻ:

﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَيْرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَّمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ [سورة الأنعام: 38]

«Và không có một loài thú vật nào sống trên trái đất cũng như không có một loài chim chóc nào bay được bằng hai cánh mà không sống kết đoàn thành cộng đồng giống như các người. TA đã không bỏ sót một điều nào trong quyển Sổ (Định luật), rồi cuối cùng chúng sẽ được đưa trở về trình diện Thượng Đế của chúng trở lại.» (Chương 6 – Al-An'am, câu 38).

Họ diễn giải Quyển số trong lời “**TA đã không bỏ sót một điều nào trong quyển SỔ**” có nghĩa là Qur’an nhưng ý nghĩa đúng là Quyển Kinh Mẹ Lawhul-Mahfuzh. Còn kinh Qur’an thì được nói trong lời phán của Allah ﷻ:

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيِينًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾ [سورة النحل: 89]

«**Và TA (Allah) đã ban xuống cho Người (Muhammad) Kinh sách (Qur’an) trình bày rõ tất cả mọi điều.**» (Chương 16 – Annahl, câu 89).

Có thể sẽ có người nói rằng chúng ta tìm thấy số lượng năm lần lễ nguyện Salah ở đâu trong Qur’an? Qur’an có qui định số lượng Rak’at cho mỗi lễ nguyện Salah không? Chúng ta sẽ đứng vững và thẳng bước thế nào khi mà chúng ta không tìm thấy trong Qur’an có phần trình bày về số lượng lễ nguyện Salah cũng như số lượng các Rak’at của mỗi lễ nguyện Salah trong khi Allah ﷻ lại phán: «**Và TA (Allah) đã ban xuống cho Người (Muhammad) Kinh sách (Qur’an) trình bày rõ tất cả mọi điều.**» (Chương 16 – Annahl, câu 89)?

Trả lời cho điều này:

Quả thật Allah, Đấng Tối Cao đã trình bày trong Kinh Qur’an của Ngài rằng bắt buộc chúng ta phải có nghĩa vụ tiếp nhận những điều mà Thiên sứ của Ngài, Muhammad ﷺ, đã nói và chỉ bảo

﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّىٰ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾ [سورة النساء: 79, 80]

«**Ai vâng lời Sứ giả của Ngài thì coi như đã tuân lệnh Allah, nhưng ai quay mặt bỏ đi thì TA không phái Người đến để canh gác chúng.**» (Chương 4 – Annisa’, câu 79, 80).

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [سورة

الحشر: 7]

«**Và những gì mà Thiên sứ mang đến cho các người thì các người hãy nhận lấy nó, và những gì mà y ngăn cấm các người thì các người hãy kết thúc nó ngay. Và các người hãy kính sợ Allah, quả thật, Allah rất nghiêm khắc trong việc trừng phạt.**» (Chương 59 – Al-Hashr, câu 7).

Những gì được Sunnah trình bày cũng chính là những gì mà Qur’an đã ám chỉ bởi Sunnah là một phần của Lời Mặc Khải được Allah ﷻ ban xuống cho vị Thiên sứ của Ngài ﷺ như Ngài đã phán:

﴿وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا﴾ [سورة

النساء: 113]

«**Và Allah đã ban xuống cho Người (Muhammad) Kinh Sách và lẽ sáng suốt khôn ngoan và Ngài đã dạy Người điều mà Người đã không từng biết. Và hồng phúc của Allah ban xuống cho Người là vô cùng vĩ đại.**» (Chương 4 – Annisa’, câu 113).

Như vậy, những gì được nói trong Sunnah cũng chính là những gì được nói trong Qur'an của Allah ﷻ.

Hỡi quý anh em đồng đạo,

Nếu chúng ta tự mình cải biên hay đổi mới một điều nào đó trong tôn giáo thì chẳng phải chúng ta đã khẳng định rằng Thiên sứ của Allah ﷻ chết đi nhưng vẫn còn một điều gì đó từ tôn giáo, một điều gì đó dẫn lối đến gần Allah ﷻ chưa được Người trình bày và giảng giải?

Không bao giờ có chuyện như vậy, bởi vì Thiên sứ của Allah ﷻ đã truyền dạy và giải thích hết tất cả mọi điều, mọi sự việc trong tôn giáo một cách đầy đủ hoàn chỉnh và trọn vẹn. Thiên sứ của Allah ﷻ đã truyền dạy và giảng giải tôn giáo bằng lời nói, hành động và cả thái độ của Người. Người truyền dạy và giảng giải dưới nhiều hình thức và phương pháp: có lúc Người tự khai đề, có lúc Người trả lời cho các câu hỏi, có lúc Allah ﷻ gọi những người Ả Rập vùng sa mạc đến hỏi Người về một điều nào đó trong tôn giáo mà các vị Sahabah thường trực cùng với Người đã không hỏi, và chính vì vậy mà các vị Sahabah thường vui mừng mỗi khi có những cư dân sa mạc đến hỏi Thiên sứ của Allah ﷻ về một số điều. Đó là bằng chứng rằng Thiên sứ của Allah ﷻ không hề bỏ sót bất cứ điều gì mà con người cần đến cho sự thờ phượng của họ, cho quan hệ giao tế của họ, và cho đời sống sinh hoạt của họ. Allah, Đấng Tối Cao đã khẳng định tôn giáo mà Thiên sứ Muhammad ﷺ mang đến đã được hoàn tất, Ngài phán:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ [سورة المائدة: 3]

«Ngày hôm nay TA (Allah) đã hoàn chỉnh cho các ngươi tôn giáo của các ngươi; TA cũng đã hoàn tất ân huệ của TA cho các ngươi và TA đã hài lòng lấy Islam làm tôn giáo cho các ngươi.» (Chương 5 – Al-Ma'idah, câu 3).

Hỡi quý anh em đồng đạo,

Chúng ta hãy biết rằng tất cả những ai đổi mới và cải biên giáo lý trong tôn giáo của Allah ﷻ cho dù với tâm niệm tốt thì bản thân sự cải biên, đổi mới được xem là sự lệch lạc, hành động đổi mới cải biên được xem là hành động xuyên tạc và bóp méo tôn giáo của Allah, mang ý nghĩa phủ nhận lời phán của Allah ﷻ: «Ngày hôm nay TA (Allah) đã hoàn chỉnh cho các ngươi tôn giáo của các ngươi».

Hành động cải biên đổi mới giáo lý trong tôn giáo của Allah ﷻ là hành động như thể muốn khẳng định và tuyên bố rằng tôn giáo của Allah ﷻ chưa được hoàn chỉnh cần phải được bổ sung để được hoàn thiện.

Và thật lạ thay cho những người cải biên và đổi mới trong tôn giáo của Allah ﷻ với những điều không thuộc tôn giáo của Ngài và họ cho rằng họ là những người hết mực yêu thương Ngài và Thiên sứ của Ngài, họ cho rằng họ là những người tôn vinh Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài, họ kêu gọi mọi người đến với việc làm đó của họ và họ cho rằng những ai không đồng thuận với họ trong những việc làm đổi mới và cải biên của họ là những người ghét bỏ Allah ﷻ cũng như ghét bỏ Thiên sứ của Ngài.

Làm sao mà họ dám tự cho mình yêu thương, tôn vinh Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ khi mà họ lại đổi mới, cải biên tôn giáo của Ngài và sự hướng dẫn cũng như sự chỉ dạy từ vị Thiên sứ của Ngài ﷺ. Những gì họ làm không phải là sự biểu hiện của lòng yêu thương và tôn vinh Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ mà là sự qua mặt và xem thường Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ. Allah ﷻ phán:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾﴾ [سورة

الحجرات: 1]

«Hỡi những người có đức tin! Chớ dùng qua mặt mà đi trước Allah và Thiên sứ của Ngài (về mọi vụ việc). Hãy kính sợ Allah, quả thật, Allah là Đáng nghe thấy và am tường mọi việc.» (Chương 49 – Al-Hujurat, câu 1).

Quý anh em đồng đạo,

Tôi xin hỏi quý anh em và xin quý anh em hãy trả lời trước sự chứng giám của Allah ﷻ, quý anh em hãy trả lời bằng lý trí chớ bằng cảm tính, hãy trả lời bằng cái tâm muốn đúng theo tôn giáo chớ không bằng cái tâm chỉ muốn bắt chước và “ăn theo” .. Quý anh em sẽ nói gì về những người sáng lập ra trong tôn giáo của Allah ﷻ về những điều mà chúng không thuộc tôn giáo của Ngài từ các vấn đề liên quan đến tên gọi và các thuộc tính của Ngài hoặc từ các vấn đề liên quan đến vị Thiên sứ của Ngài ﷺ rồi sau đó họ lại nói chúng tôi tôn vinh Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ? Họ có thực sự tôn vinh Allah ﷻ và vị Thiên sứ của Ngài ﷺ không khi mà họ luôn miệng nói chúng tôi tin nơi những điều Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ đã thông điệp đồng thời chúng tôi nghe và vâng lời theo những gì Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ ra lệnh và nghiêm cấm nhưng rồi họ lại làm khác, họ lại tự đổi mới và cải biên? Không, đó là sự qua mặt và xem thường Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ.

Những người tôn vinh Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ là những người nói chúng tôi tin tưởng nơi những điều được Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ thông điệp đồng thời chúng tôi nghe và vâng lời theo những gì Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ ra lệnh và ngăn cấm, và họ luôn nói như thế là đã đủ cho chúng tôi, chúng tôi không cần thêm bớt, không cần cải biên và đổi mới, chúng tôi không được phép làm như vậy. Những người này mới đích thực hiểu về khả năng của bản thân họ và hiểu về sự toàn năng của Đáng Táo Hóa. Họ là những người tôn vinh Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ một cách đúng nghĩa và họ mới thực sự là những người hết lòng yêu thương Allah ﷻ và Thiên sứ của Ngài ﷺ vì họ không bao giờ làm khác với ý chỉ của Allah ﷻ và sự chỉ dạy từ Thiên sứ của Ngài ﷺ.

Những người đổi mới, sáng chế, cải biên trong tôn giáo của Allah ﷻ cũng như đường lối của Thiên sứ ﷺ về tín ngưỡng, lời nói hay hành vi đều không hiểu ý nghĩa lời của Thiên sứ ﷺ khi Người nói:

﴿وَيَاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.﴾ {رواه أحمد

برقم 17274، 17275 وأبو داود برقم 4607 والترمذي برقم 2676 وابن ماجه برقم 42.

“Các người hãy cẩn trọng mà tránh xa những điều đổi mới và cải biên (trong tôn giáo) bởi quả thật mọi sự cải biên đổi mới đều là Bid’ah, mọi việc làm

Bid'ah đều làm lạc và mọi sự làm lạc đều ở trong Hỏa Ngục.” (Ahmad số 17274, 17275; Abu Dawood: 4607; Tirmizdi: 2676; và Ibnu Ma-jah: 42).

Thiên sứ của Allah ﷺ dùng từ “mọi” có nghĩa là tất cả, bao hàm toàn bộ không loại trừ bất cứ điều đổi mới, cải biên nào trong tôn giáo. Và khi Thiên sứ của Allah ﷺ nói là Người biết và hiểu những gì Người đang nói, và Người không nói theo bản năng hay sở thích của bản thân mà Người nói theo sự mặc khải của Allah ﷻ. Cho nên, nếu ai đó phân những điều Bid'ah thành ba dạng hoặc năm dạng gì đó thì việc làm đó của y không có cơ sở. Một số người nói rằng có những điều Bid'ah tốt thì điều đó hoàn toàn không đúng và lời nói này không nằm ngoài hai trường hợp:

- 1- Trường hợp thứ nhất: Điều họ nói không phải là điều Bid'ah nhưng họ nghĩ đó là điều Bid'ah.
- 2- Trường hợp thứ hai: Điều họ nói là điều Bid'ah, nó xấu nhưng họ không biết cái xấu của nó.

Như vậy, chẳng có điều Bid'ah nào tốt cả bởi Thiên sứ của Allah ﷺ đã nói rất rõ ràng rằng “**mọi việc làm Bid'ah đều làm lạc và mọi sự làm lạc đều ở trong Hỏa Ngục**”.

Có lẽ tôi cảm giác thấy một điều gì đó như dấu chân của con kiến đang tồn tại trong lòng của quý anh em về Umar khi ông ra lệnh cho Abu Ibn Ka'ab và Tameem Adda-ri làm Imam dẫn lễ nguyện Salah Tarwih trong tháng Ramadan và ông nói: “**Thật ân huệ cho điều Bid'ah này, và người đang ngủ tốt hơn người đang đứng lễ nguyện Salah**” (Albukhari: 2010).

Trả lời cho câu nói này qua hai phương diện:

Phương diện thứ nhất: Không được phép cho bất cứ ai trong nhân loại nghịch lại lời của Thiên sứ ﷺ bởi bất cứ lời nào khác, dù đó là lời của Abu Bakr ﷺ, người được cho là tốt nhất sau Thiên sứ của Allah ﷺ trong cộng đồng tín đồ của Người; dù đó là lời của Umar ﷺ, người được cho là tốt đứng vị trí thứ hai sau Thiên sứ của Allah ﷺ; dù đó là lời của Uthman ﷺ, người được cho là tốt đứng vị trí thứ ba sau Thiên sứ của Allah ﷺ; dù đó là lời của Ali ﷺ, người được cho là tốt đứng hàng thứ tư sau Thiên sứ của Allah ﷺ; và dù đó là lời của ai đi chăng nữa thì cũng không được phép khác với lời nói của Thiên sứ của Allah ﷺ. Allah, Đấng Tối Cao phán:

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [سورة النور: 63]

«**Bởi thế, hãy cảnh cáo những ai chống đối mệnh lệnh của Y (Thiên sứ Muhammad) nên biết rằng làm như thế chúng sẽ gặp phải tai kiếp hoặc sẽ gặp phải một sự trừng phạt đau đớn.**» (Chương 24 – Annur, câu 63).

Imam Ahmad ﷺ nói: Các người có biết Fitnah là gì không? Fitnah là Shirk. Tôi e rằng khi một số lời nói của Nabi ﷺ bị từ chối thì nó sẽ xảy ra trong trái tim một điều gì đó làm lệch lạc rồi sẽ bị hủy diệt.

Ông Ibnu Abbas رضي الله عنه nói: Suýt giáng xuống các người đá từ trên trời khi mà ta bảo Thiên sứ của Allah ﷺ nói thì các người lại bảo Abu Bakr và Umar nói.

Phương diện thứ hai: Quả thật, chúng ta đều biết rõ một cách kiên định rằng vị thủ lĩnh của những người có đức tin, Umar bin Al-Khattab رضي الله عنه là người tôn vinh lời nói của Allah ﷻ và vị Thiên sứ của Ngài ﷺ hơn ai hết. Ông رضي الله عنه nổi tiếng là người luôn dừng lại trong giới hạn của Allah ﷻ đến nỗi ông được mô tả là người dừng hẳn khi nghe lời phán của Allah ﷻ. Câu chuyện về một người phụ nữ đã phản đối ông khi ông giới hạn mức lượng cho tiền Mahr với lời phán của Allah ﷻ:

﴿وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٦١﴾﴾ [سورة النساء:

[21]

﴿Làm sao các người có thể (nhắm mắt) lấy lại của cải đó (Mahr – tiền cưới) trong lúc các người đã ăn nằm với nhau và họ (những người vợ) đã nhận lấy từ các người một lời giao ước long trọng (khi kết hôn)?﴾ (Chương 4 – Annisa’, câu 21).

Khi nghe lời phán này thì Umar رضي الله عنه lập tức dừng ngay việc muốn giới hạn mức lượng tiền Mahr.

Tuy câu chuyện này có sự xem xét lại độ chính xác của nó nhưng nó được nêu ra để cho thấy rõ rằng Umar رضي الله عنه là người luôn dừng lại trước lời phán của Allah ﷻ, ông không hề dám qua mặt lời phán của Ngài. Bởi vậy, không được gán cho Umar رضي الله عنه rằng ông là người làm trái với lời của Nabi Muhammad ﷺ khi ông nói “**Thật ân huệ cho điều Bid’ah này**” trong lúc Người ﷺ nói: “**Mọi điều Bid’ah đều làm lạc**”. Chúng ta cần phải hiểu rằng lời của Umar رضي الله عنه không có ý ám chỉ điều Bid’ah mang ý nghĩa mà Nabi ﷺ đã cảnh báo, thật ra ông nói Bid’ah này là muốn ám chỉ về việc mọi người dâng lễ nguyện Salah theo một vị Imam sau khi họ đã tách ra từng nhóm riêng lẻ. Như chúng ta đã biết, nguyên bản của lễ nguyện Salah Tarawih trong tháng Ramadan là Sunnah của Thiên sứ ﷺ. Trong hai bộ Sahih Albukhari và Muslim đã ghi lại qua lời thuật của bà A’ishah رضي الله عنها rằng Thiên sứ của Allah ﷻ đã làm Imam lễ nguyện Salah Tarawih cho họ trong ba đêm nhưng vào đêm thứ tư thì Người không làm nữa và Người nói:

{إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ فَتَعْجِزُوا عَنْهَا} رواه البخاري برقم 2012 ومسلم برقم 761.

“**Quả thật, Ta sợ nó trở thành điều bắt buộc cho các người rồi các người sẽ không có khả năng thực hiện.**” (Albukhari: 2012, Muslim: 761).

Như vậy, lễ nguyện Salah Tarawih trong Ramadan theo hình thức tập thể là việc làm Sunnah đến từ Thiên sứ của Allah ﷻ và ông Umar رضي الله عنه đã gọi đó là Bid’ah vì Thiên sứ của Allah ﷻ đã không làm Imam sau đó và mọi người đã tách thành từng nhóm nhỏ riêng lẻ, một người làm Imam cho hai người, ba người và có người đứng dâng lễ nguyện Salah một mình. Trước cảnh tượng đó, Umar رضي الله عنه nghĩ rằng nên tập hợp mọi người lại thành một tập thể để dâng lễ nguyện Salah theo sau một vị Imam duy nhất và theo suy nghĩ của ông đó là việc làm đúng. Và việc làm này của Umar رضي الله عنه không phải ông tự sáng chế ra mà nó được dựa theo đường lối đã có từ

Thiên sứ của Allah ﷺ. Kết luật lại, lễ nguyện Salah Tarawih theo hình thức tập thể trong tháng Ramadan là Sunnah đã có trong thời của Thiên sứ ﷺ nhưng nó đã bị bỏ quên kể từ thời của Người cho tới khi Umar ﷺ khôi phục lại.

Và sự việc này không hề được tìm thấy trong các việc làm của những người Bid'ah.

✿ Có thể có người sẽ nói: Có những thứ Bid'ah mà những người Muslim đã làm mà những điều đó không được biết đến trong thời của Thiên sứ ﷺ chẳng hạn như mở các trường học, biên soạn sách và những việc làm tương tự khác. Những điều Bid'ah này những người Muslim đã làm và cho rằng nó tốt vậy làm sao để tập hợp được giữa những việc này với lời mà Thiên sứ của Allah ﷺ đã nói: **“Mọi điều Bid'ah đều lệch lạc”**?

Trả lời cho câu nói trên: Thật ra những điều nói trên thực tế không phải là những điều Bid'ah mà đó là những phương tiện được phép trong giáo lý. Các phương tiện có nhiều dạng thức khác nhau tùy thuộc vào khả năng và thời điểm của từng giai đoạn khác nhau.

Về các phương tiện sinh hoạt tôn giáo có những giáo lý nhất định dành cho chúng, các phương tiện nào được phép là được phép còn những phương tiện nào không được phép là không được phép và những phương tiện nào Haram là Haram; và sẽ là điều tốt khi phương tiện phản bác cái xấu là điều xấu và bị ngăn cấm không được thực hiện. Chúng ta hãy lắng nghe lời phán của Allah ﷻ:

﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ [سورة الأنعام: 108]

«Và các người chớ mắng nhiếc những thần linh mà họ van vái khác Allah bởi vì họ có thể sẽ quay lại mắng nhiếc Allah để trả thù một cách thiếu hiểu biết.» (Chương 6 – Al-An'am, câu 108).

Việc chửi rủa các thần linh của những người thờ đa thần không phải là điều sai trái nhưng việc chửi rủa Thượng Đế của vũ trụ và muôn loài là điều sai trái và nghịch đạo. Việc chửi rủa thần linh của những người thờ đa thần là việc làm đáng được ca ngợi nhưng vì đó sẽ là nguyên nhân dẫn đến việc xúc phạm Allah ﷻ cho nên nó bị cấm đoán và trở thành là điều Haram.

Đây là bằng chứng rằng các phương tiện đều có những giáo lý. Các trường học, biên soạn kiến thức, viết sách dù nó không có trong thời của Thiên sứ ﷺ nhưng nó không phải là điều Bid'ah mà là những phương tiện mang những giáo lý rõ ràng. Nếu một người xây trường để giảng dạy kiến thức Haram thì việc xây cất đó là Haram và nếu một người xây trường để giảng dạy kiến thức của Allah ﷻ thì việc xây cất đó là được phép.

✿ **Và chắc chắn có người sẽ nói:** Làm thế nào để trả lời cho lời của Thiên sứ ﷺ khi Người nói:

{مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ} رواه مسلم برقم

“Ai vạch ra trong Islam một Sunnah tốt đẹp thì y sẽ được ban cho ân phước của việc làm đó và ân phước của người làm theo Sunnah đó cho đến ngày Tận Thế.” (Muslim: 1017).

Trả lời cho câu hỏi trên: Người nói “Ai vạch ra trong Islam một Sunnah tốt đẹp” cũng chính là người nói “Mọi điều Bid’ah đều làm lạc”. Thiên sứ của Allah ﷺ tuyệt đối trung thực và những lời Người nói đều tuyệt đối trung thực thì không thể nào có chuyện lời này phủ nhận lời kia và những lời từ vị Thiên sứ của Allah ﷺ không thể nào và không bao giờ có sự mâu thuẫn lẫn nhau. Ai có tư tưởng cho rằng lời của Allah ﷺ và lời vị Thiên sứ của Ngài ﷺ có sự mâu thuẫn thì người đó hãy nên xem xét lại bản thân, hoặc là người đó đã thiếu hiểu biết hoặc là người đó cố tình muốn tạo ra sự mâu thuẫn trong lời nói của Allah ﷺ cũng như lời của Thiên sứ ﷺ. Và chắc chắn không hề có sự mâu thuẫn trong lời nói của Allah ﷺ và trong lời vị Thiên sứ của Ngài ﷺ.

Nếu sự việc là như thế thì giữa Hadith “Mọi điều Bid’ah đều làm lạc” và Hadith “Ai vạch ra trong Islam một Sunnah tốt đẹp” không hề có sự mâu thuẫn. Thiên sứ của Allah ﷺ nói “Ai vạch ra trong Islam” trong khi Bid’ah không thuộc về Islam và Người nói “một Sunnah tốt đẹp” trong khi Bid’ah không phải là điều tốt đẹp. Ở đây, Người đã phân biệt rõ giữa Sunnah tốt đẹp và điều Bid’ah.

✓ **Có một câu trả lời khác nữa:** Ý nghĩa của “Ai vạch ra trong Islam một Sunnah tốt đẹp” là ai làm sống lại một điều Sunnah đã chết tức đã từng có và bị quên mất. Theo sự giảng giải này thì việc vạch ra một Sunnah có nghĩa phục dựng lại Sunnah đã có nhưng bị quên mất.

✓ **Câu trả lời thứ ba:** Đó là nguyên nhân của Hadith. Nguyên nhân của Hadith là câu chuyện một nhóm người đến gặp Thiên sứ của Allah ﷺ và lúc đó họ đang gặp hoàn cảnh rất khó khăn. Thiên sứ của Allah ﷺ kêu gọi sự ra tay cứu giúp họ. Một người đàn ông thuộc dân Al-Ansar đã lấy một nắm bạc đặt trước mặt Thiên sứ của Allah ﷺ làm cho nét mặt của Người rạng rỡ vì niềm vui và Người nói:

{مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ} رواه مسلم برقم .1017

“Ai vạch ra trong Islam một Sunnah tốt đẹp thì y sẽ được ban cho ân phước của việc làm đó và ân phước của người làm theo Sunnah đó cho đến ngày Tận Thế.” (Muslim: 1017).

Đó là ý nghĩa của “Ai vạch ra trong Islam một Sunnah tốt đẹp” chứ không có nghĩa là sáng lập ra một việc làm nào đó để nó trở thành giáo lý. Như vậy, “Ai vạch ra trong Islam một Sunnah tốt đẹp” có nghĩa là ai làm một điều gì đó đúng theo giáo lý bởi việc sáng lập ra giáo lý là điều bị nghiêm cấm như Thiên sứ của Allah ﷺ đã nói:

{وَأَيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ} رواه أحمد برقم 17274، 17275 وأبو داود برقم 4607 والترمذي برقم 2676 وابن ماجه برقم 42.

“Các người hãy cẩn trọng mà tránh xa những điều đổi mới và cải biên (trong tôn giáo) bởi quả thật mọi sự cải biên đổi mới đều là Bid’ah, mọi việc làm Bid’ah đều lầm lạc và mọi sự lầm lạc đều ở trong Hỏa Ngục.” (Ahmad số 17274, 17275; Abu Dawood: 4607; Tirmizdi: 2676; và Ibnu Ma-jah: 42).

✿ **Hỡi quý anh em đồng đạo, chúng ta hãy biết rằng việc noi theo sẽ không được chứng thực trừ phi phải làm đúng với giáo lý trong sáu điều sau:**

✓ **Điều thứ nhất: Nguyên do;** nếu một người thờ phượng Allah ﷻ bởi nguyên do nào đó mà nó không nằm trong giáo lý thì đó là điều Bid’ah bị từ chối hoàn toàn. Thí dụ: Một số người làm sống lại đêm hai mươi bảy tháng Rajab bởi những việc làm hành đạo với lý do rằng đó là đêm Thiên sứ của Allah ﷺ được đưa thẳng thiên lên trời. Mặc dù, lễ nguyện Salah Tahajjud là việc làm thờ phượng Allah ﷻ nhưng lý do cho sự hành đạo này là không có trong giáo lý nên nó trở thành điều Bid’ah.

✓ **Điều thứ hai: Thể loại;** bắt buộc phải thờ phượng Allah ﷻ đúng theo qui định của giáo lý về thể loại. Nếu một người thờ phượng Allah ﷻ với thể loại không đúng với giáo lý qui định thì việc thờ phượng đó không được chấp nhận. Thí dụ: Một người làm Qurbaan với một con ngựa, việc Qurbaan này sẽ không được chấp nhận bởi thể loại y thực hiện không đúng với thể loại được giáo lý qui định, giáo lý qui định con vật Qurbaan phải là lạc đà, bò hoặc dê cừu.

✓ **Điều thứ ba: Mức lượng;** nếu một người muốn thêm một lễ nguyện Salah nữa vào các lễ nguyện Salah bắt buộc thì đó là việc làm Bid’ah không được chấp nhận bởi vì việc làm đó đã trái với mức lượng mà giáo lý đã qui định. Tương tự, nếu một người dâng lễ nguyện Salah Zhuhur năm Rak’at thì lễ nguyện Salah đó của y không đúng, không được chấp nhận vì đã làm khác với mức lượng mà giáo lý qui định.

✓ **Điều thứ tư: Cách thức;** nếu một người làm Wudu’, y bắt đầu với việc rửa hai bàn chân rồi vuốt đầu sau đó mới rửa tay và gương mặt thì chúng ta nói: Wudu’ đó hoàn toàn sai không được chấp nhận vì nó được thực hiện khác với qui định của giáo lý.

✓ **Điều thứ năm: Thời gian;** nếu một người làm Qurbaan vào ngày mùng một của tháng Zdul-Hijjah thì vật Qurbaan của y không được chấp nhận vì đã làm khác với qui định của giáo lý về thời gian. Tôi đã nghe một số người đã giết cừu làm Qurbaan trong tháng Ramadan. Đó là việc làm Bid’ah ở phương diện này bởi lẽ không con vật giết tế nào mang ý nghĩa Qurbaan ngoài ba dạng: Adhiyah (Qurbaan trong ngày Eid Adha) Al-Hady (Qurbaan đối với những người đi hành hương Hajj) và Al-Aqi-qah (Qurbaan mừng bé ra đời). Ai giết lạc đà, bò hay dê cừu trong tháng Ramadan với ý niệm muốn được ân phước của Qurbaan trong ngày Eid Adha thì đó là Bid’ah; còn ai giết những con vật đó chỉ nhằm mục đích ăn thịt và chia sẻ với mọi người thì việc làm đó được phép.

✓ **Điều thứ sáu: Địa điểm, nơi chốn;** nếu một người I’tikaaf tại một nơi không phải là Masjid thì việc I’tikaaf đó của y không được chấp nhận bởi việc I’tikaaf được giáo lý qui định là phải ở các Masjid. Nếu một người phụ nữ nói tôi muốn

I'tikaaf tại chỗ dâng lễ nguyện Salah trong ngôi nhà thì việc I'tikaaf đó của cô ta hoàn toàn trái với qui định của giáo lý về nơi chốn và địa điểm. Một thí dụ khác, một người muốn Tawaf nhưng anh ta thấy ngôi đền Ka'bah đông quá nên anh ta đi Tawaf từ bên ngoài Masjid thì việc Tawaf đó không được chấp nhận vì địa điểm Tawaf là ngôi đền Ka'bah. Allah ﷻ phán:

﴿وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ﴾ [سورة الحج: 26]

﴿Và hãy giữ Ngôi Đền của TA trong sạch cho những người đi vòng quanh nó.﴾
(Chương 22 – Al-Hajj, câu 26).

✿ **Sự thờ phượng Allah ﷻ chỉ được chứng thực trong hai điều kiện:**

☞ Điều kiện thứ nhất: Ikhlâas (sự thành tâm) vì Allah ﷻ.

☞ Điều kiện thứ hai: Noi theo sự chỉ dạy và hướng dẫn của Thiên sứ Muhammad ﷺ. Và sự noi theo này chỉ được chứng thực với sáu điều vừa được nêu trên.

✿ Và tôi xin nói với những người làm những điều Bid'ah mang tâm niệm Bid'ah tốt đẹp và mong muốn điều tốt lành và ân phước rằng nếu các vị muốn điều tốt lành và ân phước thì các vị chớ đừng làm những điều Bid'ah và tôi thực sự không biết bất cứ con đường tốt lành nào ngoài con đường của những người Salaf (các vị Sahabah và những người đi theo đường lối của họ).

✿ Hỡi quý anh em đồng đạo, hãy dùng những chiếc răng hàm của mình cắn chặt con đường Sunnah của Thiên sứ ﷺ, hãy đi theo lối của những vị Salaf ngoan đạo và làm những điều họ đã làm chớ đừng thêm bớt bất, cải biên bất cứ điều gì! Chắc chắn điều đó không làm thiệt hại cho quý anh em bất cứ điều gì.

Quả thật, tôi cầu xin Allah ﷻ che chở tránh nói những điều mà tôi không có kiến thức cũng như không hiểu biết. Chúng ta thường thấy đa số những ai cố gắng duy trì những điều Bid'ah hay lơ là với những điều được giáo lý qui định cũng như những điều được Sunnah khẳng định; mỗi khi họ kết thúc những việc làm Bid'ah thì họ thường dừng dung với những điều Sunnah xác thực. Tất cả những sự việc này đều là kết quả tai hại của việc làm Bid'ah gây ra cho trái tim.

Nếu một người cảm nhận được mình đã đi theo điều không được giáo lý qui định thì y đã đạt được sự hoàn thiện của lòng kính sợ và sự thờ phượng Đấng Chủ Tể của vũ trụ và muôn loài, đạt được sự hoàn thiện trong việc đi theo vị Imam của những người ngoan đạo, vị dẫn đầu các vị Thiên sứ, vị Thiên sứ của Đấng Chủ Tể của vũ trụ và muôn loài, Muhammad ﷺ.

Tôi xin gởi lời khuyên đến những anh em Muslim đồng đạo, những người làm một điều gì đó từ những điều Bid'ah với tâm niệm Bid'ah tốt về những gì liên quan đến bản chất của Allah ﷻ hoặc các đại danh của Ngài hoặc các thuộc tính của Ngài, rằng hãy kính sợ Allah ﷻ và hãy dừng ngay các việc làm đó. Chúng ta chỉ được phép làm theo chứ không được phép sáng lập và cải biên, chúng ta được yêu cầu phải thành tâm vì Allah ﷻ chứ không yêu cầu tổ hợp Shirk, chúng ta được lệnh phải bám lấy Sunnah chứ không được lệnh làm điều Bid'ah, chúng ta được lệnh

làm những điều Allah ﷻ yêu thương chứ không phải những điều Shaytan thích thú. Chúng ta hãy xem xét và nhìn lại hành động của chúng ta có đúng với giáo lý của Allah ﷻ và đúng với con đường Sunnah của Thiên sứ ﷺ hãy chưa?

Cầu xin Allah ﷻ hướng dẫn và soi sáng những ai đang chìm trong sự mê muội của những điều Bid'ah. Cầu xin Allah ﷻ làm cho trái tim đầy ắp ánh sáng của đức tin Iman và kiến thức. Cầu xin Allah ﷻ ban sự dễ dàng trên con đường thờ phượng Ngài và xin Ngài làm bầy tôi thành những người Wali ngoan đạo của Ngài và luôn cùng hội cùng thuyền với nhóm người thành đạt nơi Ngài.

وَصَلَّى اللّٰهُ وَسَلَّم عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ

Cầu xin Allah ban bằng an và phúc lành cho vị Nabi của chúng ta Muhammad, cho gia quyến của Người cùng tất cả các bạn đạo của Người.

عَلَيْهِ السَّلَام

